Edebiyatta Jest *ve* Mimik

Editörler

ÜMRAL DEVECİ - AHMET AKGÖL

KİTABEVİ

KİTABEVİ • 777

Edebiyatta
Jest ve Mimik

Editör
Ümral Deveci - Ahmet Akgöl

Kapak Tasarım
Onur Sönmez

Dizgi/İç Düzen
Hülya Aşkın

Baskı - Cilt
Çalış Ofset
Davutpaşa Caddesi No:8
Topkapı - İstanbul
Sertifika No: 45159

1. Baskı 100 Adet
İstanbul, 2020

ISBN 978-605-7819-51-2

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 16450

Online Satış
www.kitabeviyayinlari.com

© Bütün yayın hakları "**KİTABEVİ Yayınları**"na aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

KİTABEVİ

Yerebatan Caddesi. No: 33/6 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 0 212 512 43 28 • 0212 527 11 16
e-mail:kitabevivaris@gmail.com

Edebiyatta Jest ve Mimik

Editörler
ÜMRAL DEVECİ
AHMET AKGÖL

KİTABEVİ

Bu kitap

Metinbilim Enstitüsü Derneği'nin Projesidir.

Facebook: @metinbilimderneği
Instagram: @metinbilimevreni
metinbilim@gmail.com
www.metinbilim.gov.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ • XI

Jest/Tavır Nedir?
S. Handan ERGİYDİREN DOĞAN • 1

Mimik Nedir?
Filiz TAN ÇEVİK • 9

TÜRK DİLİ VE DİLBİLİM YAZILARI-

"Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nda Jest ve Mimik Tanımlayıcı Cümleler
Ayşe İLKER • 19

İletişimin Kökenleri Üzerine: Bir Beden Dili İfadesi Olarak Kur Yapma
Elmas ÇOKOL • 33

Söylemin Tutkusal Boyutu: Duygusal Evrenin Kurgulanma Sürecinde Beden Dilinin Rolü
Murat KALELİOĞLU • 53

Gözler Kalbin Aynasıdır: Sabahattin Ali'nin "Bir Aşk Masalı"nda Mimik Anlatımlarının Göstergebilimsel Anlamlandırması
Songül ASLAN KARAKUL • 83

İletişime Yardımcı Araç Olarak Beden Dili ve Edebiyattaki Yansımaları
V. Doğan GÜNAY • 111

YENİ EDEBİYAT YAZILARI

Jest ve Mimiklerin Söyledikleri ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bazı Karakterleri
Ahmet Cüneyt ISSI • 147

Oğuz Atay'ın "Beyaz Mantolu Adam" Öyküsünde Bir Tavır Olarak Suskunluk ve İfadesizlik
Ahmet Duran ARSLAN • 167

Reklam Metinlerinde Jest ve Mimik Kullanımı
Aytekin FIRAT - Gülcan UZUN • 179

Orhan Kemal'in Romanlarında Köylülük ve Kentlilik Karakteristiklerini Yansıtan Jest ve Mimikler
Beyhan KANTER • 213

Henry James'in "Yürek Burgusu" Adlı Eserinde Bakışın Gücü
Çiğdem PALA MULL • 223

"Belleğin Kış Uykusu"nda Beden Dilinin Anlamsal Yolculuğu
Gülden YÜKSEL • 235

"Bacaksız Tatil Köyü"nde Adlı Çocuk Romanında Jest ve Mimik Kullanımı
Hatice FIRAT • 247

Murathan Mungan'ın Mezopotamya Üçlemesi'nde (Mahmud ile Yezida, Taziye ve Geyikler Lanetler) Metin Dışı Sözlerin Oyuna Katkısı
Nurullah ULUTAŞ - Şener Şükrü YİĞİTLER • 271

Bertolt Brecht'in Epik Tiyatrosunda Gestus Kullanımının İşlevi
Özlem ÖZMEN • 315

Ahmet Hamdi Tanpınar'da Gülüş
Şahru PİLTEN-UFUK • 327

"Yüzlerdeki Bilmeceler": Fotoğrafın Edebi ve Ebedi Etkisi Üzerine
Şener Şükrü YİĞİTLER - Nurullah ULUTAŞ • 359

Sait Fâik'in "Yüz"leri: "Az Şekerli" ve "Alemdağ'da Var Bir Yılan" Üzerine Bir Okuma
Umut DÜŞGÜN • 389

KLASİK EDEBİYAT YAZILARI

Klasik Türk Şiirinde Jest ve Mimik
Namık AÇIKGÖZ • 405

Divan Şiirinde Beden Dili
Cemal KURNAZ • 407

Klasik Türk Edebiyatında Bir Jest Olarak "Sine Dövmek"
Dilber YILDIZ • 415

Bâkî'nin İki Gazelinden Sarılma Sahneleri: "Yâre Sarılmak"
Fahri KAPLAN • 441

Klasik Türk Şiirinde Bir Mimik Olarak "Kıya Bakmak"
İbrahim YARDIMCI • 453

Klasik Türk Şiirinde Jest ve Mimik Olarak "Çâk-i Girîbân/Yaka Yırtmak"
İlknur PALA • 465

Bir Jest ve Mimik Olarak "Hayret İlen Barmağın Dişlemek"
Namık AÇIKGÖZ • 477

Sevgilinin Âşıkla İletişim Şekli: Îmâ ve İşâret
Ramazan ARI • 489

HALK EDEBİYATI YAZILARI

Fıkralardaki Mizah Yaratma Sürecinde Jest ve Mimiğin İşlevi
Ahmet AKGÖL • 507

Karacaoğlan Şiirlerinde Jest ve Mimik
Büşra YAPICI • 523

Dede Korkut Anlatılarında Karakterlerin Ruh Durumlarının Beden Dilindeki Göstergeleri
Ümral DEVECİ • 543

Sunuş

Jest ve mimikler, duygu ve düşünceleri ifade etmeye yarayan konuşma dili dışındaki iletişim modelleridir. Dışarıdan bakıldığında son derece ilkel görünen bu iletişim becerisi, sosyal hayattaki etkileşimde hayatî bir değer taşırken, bir sanat eserinin de estetik değerinde fark yaratan önemli unsurlardandır. Genellikle tiyatro, resim, heykel gibi görsel sanatlar konuşulurken bahsi açılan jest ve mimik kavramının, insanı ve insana dair her şeyi konu alan edebiyattaki olumlu etkisi de tartışılmazdır. Edebiyat metinlerinde işlenen jest ve mimik unsurları, kurmaca dünyayı gerçek dünyaya yakınlaştırmakta, metinle iletilmesi beklenen duygu ve düşüncelerin daha etkili bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır.

Jest ve mimiklerin ve taşıdıkları anlamların edebiyat sanatıyla olan yoğun ilişkisi bilinmesine rağmen bu ilişki bilimsel platformlarda tartışma konusu olarak değer görmemiştir. Elinizdeki kitabı hayata geçirme fikri, edebiyatla jest ve mimikler arasındaki bilinen ilişki hakkındaki literatürün eksikliğini telafi etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Projenin fikir babası Prof. Dr. Ahmet Cüneyt Issı'dır. *Metinbilim Enstitüsü Derneği* olarak bu amaç doğrultusunda alanında uzman akademisyenlere davetler gönderilmiş ve akademisyenlerin katılımıyla 12 Nisan 2019 tarihinde Muğla'da bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştayda kitapta yer alacak yazıların konuları üzerine tartışılmıştır. 27-28 Haziran 2019 tarihlerinde düzenlenen editöryal çalıştayda ise ilk çalıştaydaki tartışmalar bağlamında ortaya çıkan yazıların ana taslakları sunulmuş ve sunumlar sonrasında

görüş alışverişinde bulunulmuştur. Elde edilen görüşler doğrultusunda yazarlarımız makalelerini tamamlamıştır. Yirmi yedi yazarın katkı sağladığı kitabımızdaki makalelerde, "bilgi üretme sorumluluğu" akademik olarak yazarlara aittir.

Edebiyatta Jest ve Mimik adlı ortak kitap 5 bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde jest ve mimiğin ne olduğuna dair tiyatro uzmanları tarafından yazılmış yazılar bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Türk dili ve dilbilim alanında yazılar yer almaktadır. Üçüncü bölüm batı ve batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı, 4. bölüm klasik Türk edebiyatı, 5. bölüm ise Türk halk edebiyatı metinleri hakkındaki yazılardan oluşmaktadır. Kitapta jest ve mimiklerin Türkçenin kelime hazinesine katkıları, bir gösterge olarak diğer göstergelerle edebiyat metni üzerinde kurduğu ilişkiler, roman, hikâye şiir, tiyatro, reklam ve sözlü edebiyat metinlerindeki imge kurgulamalarına etkisi üzerine yoğunlaşılmıştır.

Metinbilim Enstitüsü Derneği olarak başta Edebiyatta Jest ve Mimik adlı çalıştaylı kitap projemizin fikir babası Prof. Dr. Ahmet Cüneyt Issı'ya; katkıda bulunan akademisyenlere ve çalıştayların gerçekleşmesi için seminer salonlarını açan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesine teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Ümral DEVECİ
Metinbilim Enstitüsü Derneği Başkanı

Ahmet AKGÖL
Metinbilim Enstitüsü Derneği
Yönetim Kurulu Üyesi

Jest/Tavır Nedir?

S. Handan ERGİYDİREN DOĞAN*

Latince "gestura" sözcüğü taşımak, bir işi sürdürmek, icra etmek anlamına gelir. Kökensel olarak bütünüyle eylemsellik içeren kavram İngilizce'de "gesture", Almanca'da ise "gestus" olarak karşılanır. "Gesture" bir fikri, duyguyu ya da niyeti dışa vuran devinimleri kasteder. "Gestus" ise sözle ya da hareketle belirtilen tavır ya da tavrın yönü anlamında kullanılır (Tönel, 2012, s.98). Dilimizde "jest" kelimesi ile yer edinmiş olsa da Türkçeleştirmek istediğimizde "tavır" kelimesi ile karşılık bulduğunu görürüz. Jest ya da tavır: daha ziyade bedenin el, kol, baş gibi parçalarıyla yapılan ve bir duygu halini, bir tepkiyi ya da cevabi olanı dışa vuran davranışlar olarak tanımlanabilir. Ancak bu davranışlar bir iş gören işlevsel davranışlar değil, karşı tarafa bir mesaj ya da bilgi aktaran, işaret eden davranışlardır.

Çoğunlukla konuşmaya eşlik eden jestler iletişimi daha akıcı hale getirmek ya da kişinin kendi tavrını daha berraklaştırmak üzere başvurduğu devinimlerdir. Kişi konuşma esnasında istemsiz olarak, tepki hafızasına kaydetmiş olduğu devinimleri icra eder. El, kol, baş hareketleri ve bazen de bedeninin daha büyük parçalarıyla anlatıma eşlik eden devinimler yaparken amacı iletmek istediği şe-

---

* Tiyatro yönetmeni.

Beden dili en az sözlü bir dil kadar zengindir. Dolayısıyla beden dilinin göstergelerinden olan jest ve mimiklerin tarih boyunca ve yaşadığı her coğrafyada insanın kendini ifade etme çabasını yansıtması açısından ne kadar önemli olduğu tartışılamaz.

Kültürel ve yöresel algı farklılıkları dışında insanî duyguların göstergesi olması sebebiyle evrensel ve ortak bir dil özelliği de taşıyan beden diliyle ilgili çok fazla akademik çalışma yapılmadığı gözlenmektedir. Taşıdıkları anlamların edebiyat sanatıyla olan yoğun ilişkisi bilinmesine rağmen jest ve mimikler, bilimsel platformlarda tartışma konusu olarak bu güne dek çok fazla ele alınmamıştır.

Özellikle edebiyatta bu konunun tiyatro eserinden şiire, öyküden romana pek çok açıdan ele alınıp işlenmesi ve değerlendirilmesi ilk kez bu kitapla gerçekleşmiştir. Alanında uzman öğretim üyelerinin ve uzmanlaşma yolunda ilerleyen genç akademisyenlerin de yer aldığı bu kitapla beden dili ve edebiyat ilişkisi çerçevesinde edebiyat alanında yapılacak çalışmalara öncülük etme ve literatürün eksikliğini telafi etme gayesi güdülmektedir.

www.kitabeviyayinlari.com

ISBN: 978-605-7819-51-2

9 786057 819512

KİTABEVİ